

Výroba brýlových čoček

LF MU Brno

Brýlová technologie

Struktura prezentace

- Rozdělení výrobních procesů
- 1. generace – soustružení, broušení, leštění
- Výroby výslisků – lisování, lití, vstřikování
- 2. generace – cut to polish
- 3. generace – HD FreeForm
- Čočky se specifickým typem výroby
- Výroba speciálních brýlových čoček – prizmatické, bifokální, lentikulární
- Kontrolní fáze výroby

Rozdělení výrobních procesů

- 1. generace – mechanické broušení, soustružení a leštění, plastové i minerální čočky
- 2. generace – HD (high definition) soustružení a leštění (cut to polish)
- 3. generace – FreeForm
- 4. generace – cut to coat – po soustružení se čočka rovnou lakuje – budoucnost !!!

1. generace

- Klasické obrábění
 - Soustružení
 - Broušení
 - Leštění
- Výroba speciálních čoček (např. vyšší torické čočky)

Výroba polotovarů (výlisků)

- Výroba minerálních polotovarů
- Výroba plastových polotovarů

Minerální polotovary

- Kapková metoda – sklovina se odkápne do předem připravené formy a přiklopí se horní vrstvou formy (hlavou)
- Druhy minerálních polotovarů:
 - Pro nízké sférické čočky
 - Pro torické čočky
 - Pro bifokální čočky vybrušované a zatavované
 - Pro lentikulární čočky

Základní parametry minerálních výlisků

- Vrcholová lámavost základní plochy
- Konstrukční průměr budoucí čočky

Materiály pro výrobu minerálních výlisků

Materiál (druh skla)	Korunové sklo (B 270)	PhotoGray Extra	Sklo 1,6	Sklo 1,7	Sklo 1,8	Sklo 1,9
Index lomu	1,525	1,523	1,604	1,706	1,800	1,893
Abbeovo č.	59	57	40	30	25	31
Měrná hmotnost (g/cm³)	2,54	2,41	2,62	2,93	3,37	4,02

Plastové polotovary

Material (plast)	<i>CR-39</i>	<i>Trivex (PPG)</i>	<i>Essilor Ormex</i>	<i>Future-X (ILT)</i>	<i>Polycarb.</i>
Index lomu	1,50	1,53	1,56	1,57	1,59
Abbeovo č.	58	44	37	43	30
Měrná hmotnost (g/cm ³)	1,32	1,11	1,23	1,16	1,20

Material (plast)	<i>MR-8 1.6</i>	<i>MR-6 1.6</i>	<i>MR-10 1.67</i>	<i>Hoya EYRY</i>	<i>MR-174 1.74</i>
Index lomu	1,60	1,60	1,66	1,70	1,73
Abbeovo č.	41	36	32	36	33
Měrná hmotnost (g/cm ³)	1,30	1,34	1,35	1,41	1,47

Výrobní technologie plastových výlisků

- 3 způsoby výroby:
 - Lisování
 - Vstřikování
 - Odlévání

Lisování

- Výroba z deskových materiálů jako je např. polymethylmethakrylát
- Z desky se vyfrézují kolečka potřebného průměru
- Soustružením se dosáhne potřebných optických parametrů
- Opracované plochy se leští
- Následně se čočka zahřeje do těstovitého stavu (150°C) a vloží se mezi dvě formy a pod tlakem 20 MPa se získá přesný tvar čočky

Vstřikování

- Sériová výroba (sluneční afokální čočky)
- Acetátcelulóza, polymethylmethakrylát ve formě granulí
- Materiál se ve vstřikovacích lisech vstřikuje do ocelové formy

Odlévání

- Nejdokonalejší metoda
- Přesné namíchání monomeru a iniciátoru v prostředí nasyceném dusíkem a oxidem uhličitým, čímž se brání vzdušné vlhkosti
- Směs se lije do konvexní a konkávní formy
- Polymerizace probíhá dvěma způsoby:
 - S pomocí UV-záření
 - S regulovanou teplotou přibližně 20 hodin

Výrobní postup 1. generace

- Zvolí se materiál, požadovaný poloměr křivosti druhé plochy, okrajová, resp. středová tloušťka
- Opracování probíhá na CNC strojích

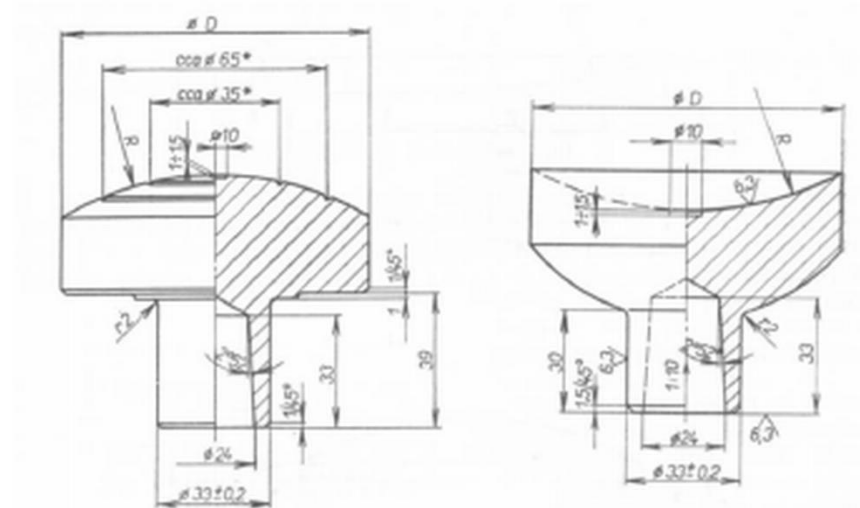

Fáze opracování

- Překrytí přední plochy polotovaru ochrannou fólií
- Natmelení speciální duralové tmelky pomocí kovu s nízkou tavitelnou teplotou
- Soustružení nebo frézování ve dvou hlavních směrech
- Broušení
- Leštění

Broušení

- Slouží k vyhlazení vysoustružené čočky
- Provádí se za pomoci nástroje zvaného šala
- Provádí se jemnou smirkovou fólií
- Broušení probíhá na speciálním brousícím stroji, který se chladí vodou
- Brousící cyklus obsahuje 2krát hrubé broušení a jemné broušení

Leštění

- Používají se speciální leštící fólie a prostředky (Al₂O₃ nebo oxidy ceria)
- Směsi se liší hustotou, abrazivní schopností a pH
- Ideální vlastnosti se projevují do 10°C, proto je nutné chladicí zařízení
- Proces je ovlivněn také tlakem čočky a leštící fólie

Kontrolní fáze

- Očištění pomocí stlačeného vzduchu
- Vizuální kontrola
- Oddělení tmelky a odstranění fólie
- Čočka je vyčištěna ve vodní lázni s přídavkem saponátu, nebo pomocí ultrazvuku
- Kontrola zakřivení čočky pomocí sférometru

Výrobní technologie 2. generace

- Cut to polish
- Přístroj na obrábění (soustruh) obsahuje řídicí jednotku, citlivý snímač, servo motor, vstup pro vkládání dat a digitální přepočet tvaru zakřivení obráběného tvaru
- Výsledné povrchové nerovnosti soustruhu jsou do 0,25 mikronů a odchylka od zakřivení do 0,3 mikronů

V čem je tedy rozdíl oproti 1. generaci?

- Soustružení je s přesností do 0,03 D
- Je možné tedy vynechat broušení povrchu (chybí šala)
- Rameno CNC stroje se pohybuje také v ose Z (předozaďní)
- Pracuje se tedy v 3D prostředí

3. generace

- Přesnější HD obrábění z 2. generace
- Specifický soubor dat, charakteristické pro každou čočku
- V současné době rozlišujeme 2 základní druhy těchto zařízení:
 - Přehledová – tři vztažné body, vytvoření pracovního modelu pomocí softwaru
 - Improvizovaná – programově nastavitelná hlava

Princip HD FreeForm

- Polotovar se otáčí
- Nástroj vybrušuje požadované parametry v 3D
- Nástroj je řízen řídicím programem
- Během obrábění je stav opracování průběžně vyhodnocován a upravován řídicím programem

Freeform technologie

Klasické obrábění vs. HD FreeFrom

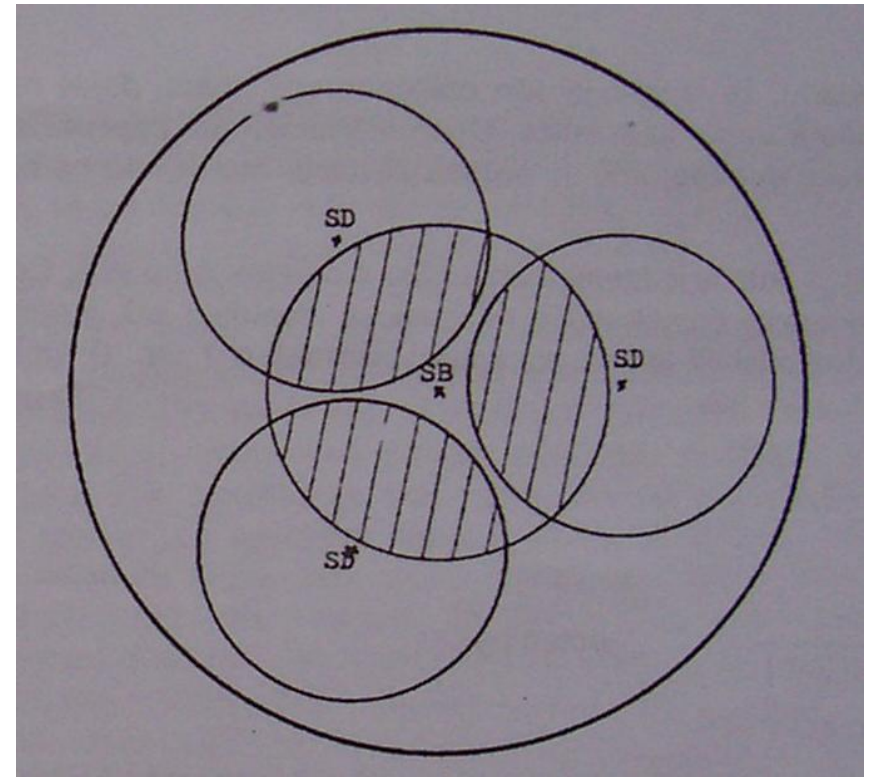
- Přesná tloušťka čočky
- Větší přesnost cylindrické hodnoty
- Nižší výrobní náklady – bez forem
- Vybroušení plochy až v optických laboratořích
- Nižší skladovací náklady – méně zásob
- Nižší pracovní náklady – bez broušení
- Větší výrobní rozsahy
- Automatizace výrobního procesu

Čočky se specifickou technologií výroby

- Bifokální brýlové čočky
 - Minerální
 - Vybrušované
 - Zatavované
 - Plastové
- Progresivní
- Cylindrické a torické čočky
- Vysokoindexové čočky

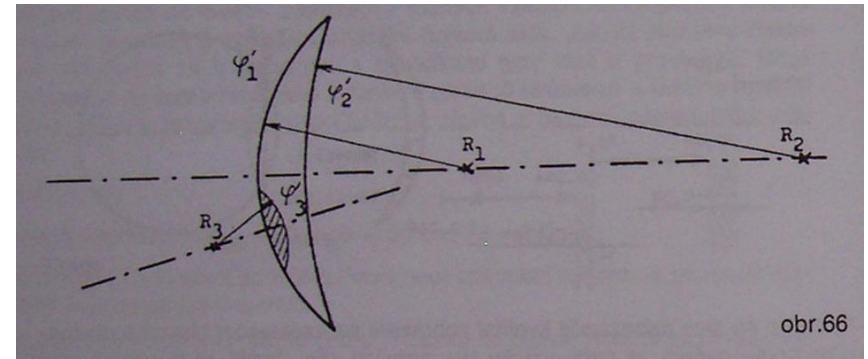
Vybrušované bifokální čočky

- Výbrus na zadní ploše čočky
- Nevýhodou je skok obrazu na předělu
- Prizmatické účinky na předělu by se měly rovnat

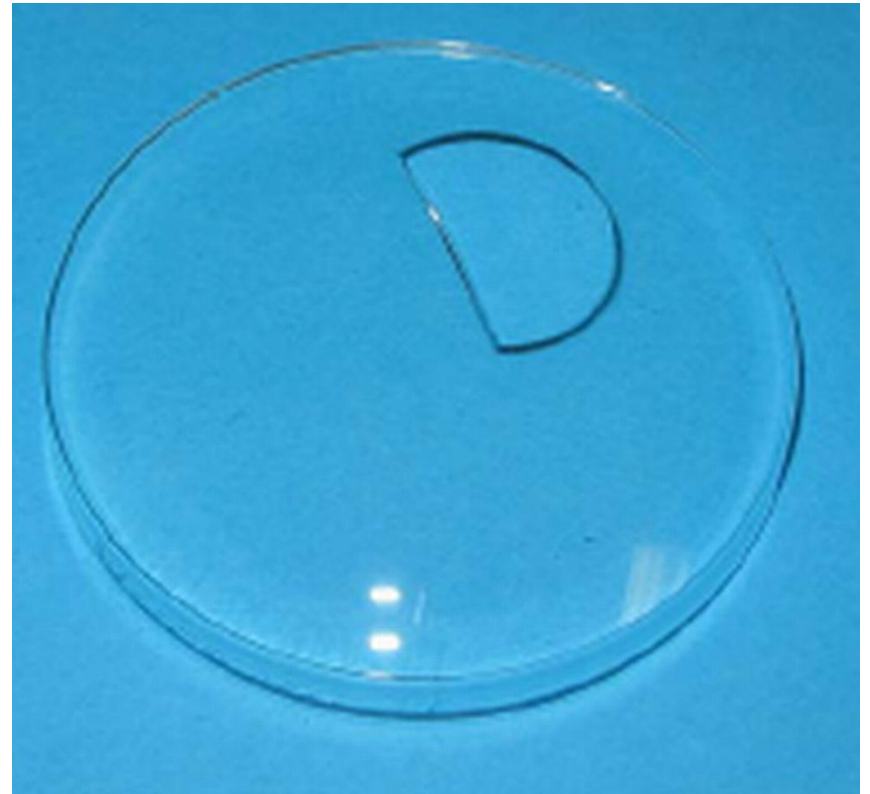
Bifokální sklo zatavované

- Do přední plochy skla se zatavil nový druh skla o vyšším indexu lomu
- PB je roven rozdílu optické mohutnosti vybroušeného základního skla a dílu přidaného

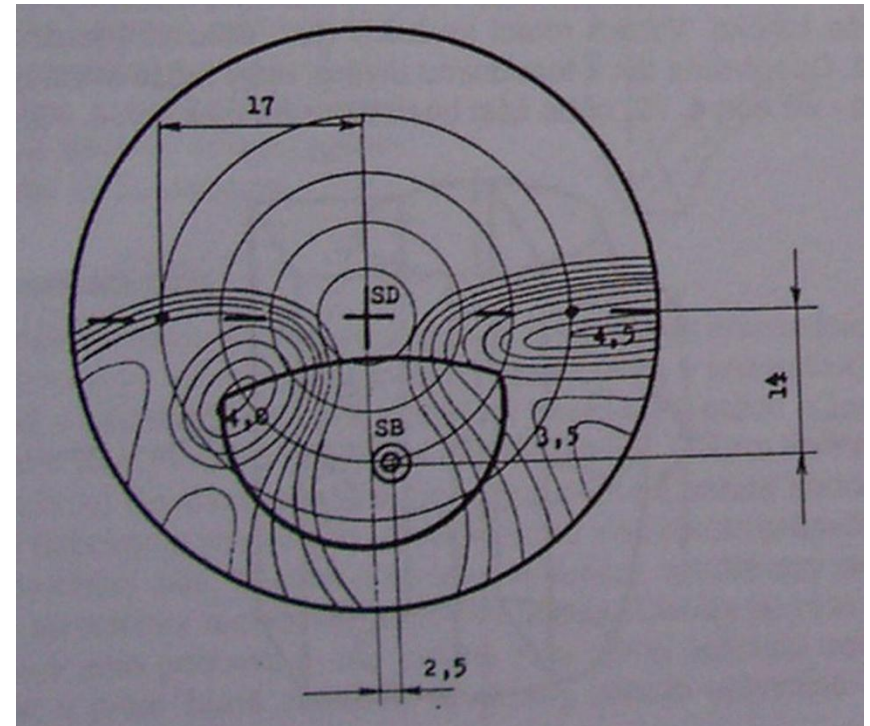
Plastové bifokální čočky

- Lití do formy
- Opracování zadní plochy
- Segment do blízka je vystouplý z povrchu čočky

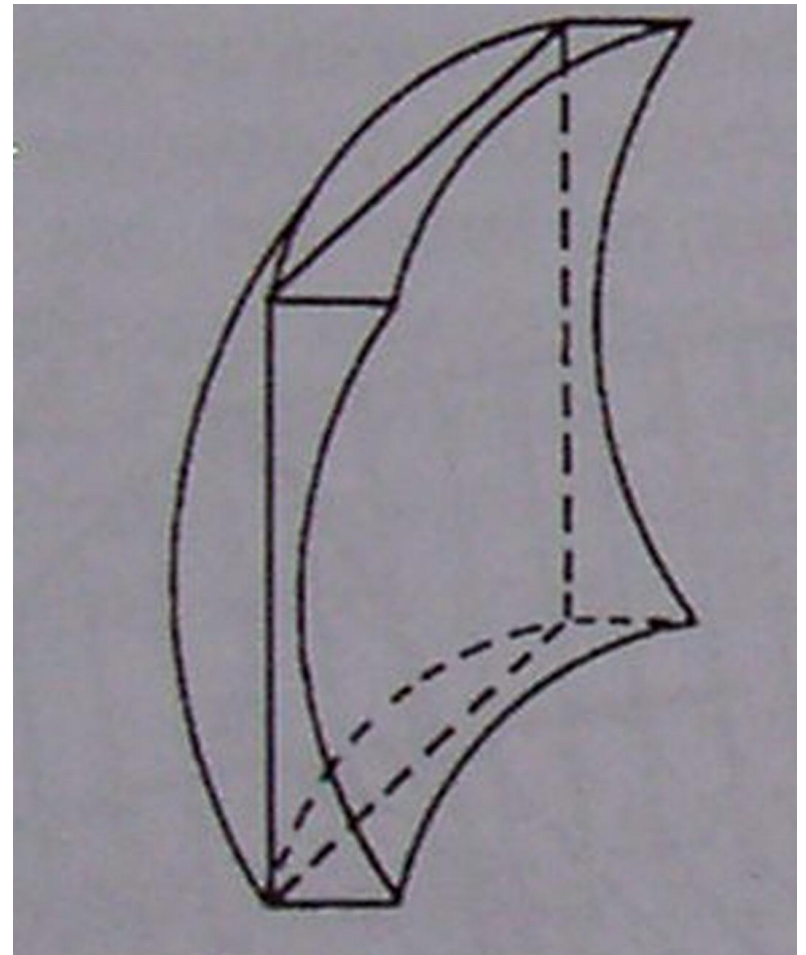
Progresivní čočky

- Lití do formy s progresivním profilem
- Progresivní úprava zadní plochy čočky metodou FreeForm

Cylindrické a torické čočky

- Plan-cylindrické
- Sféro-cylindrické
- Sféro-torické
 - nejmenší stupeň astigmatismu šikmých paprsků

Vysokoindexové čočky

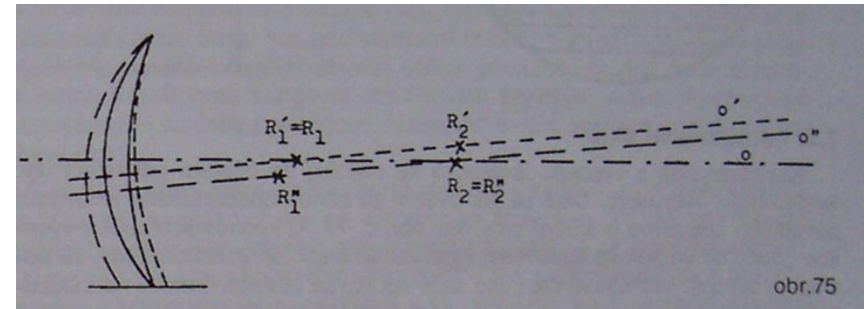
- S rostoucím indexem lomu materiálu stoupá jeho měrná hmotnost a disperze

Speciální brýlové čočky a jejich výroba

- Prizmatické čočky
- Lentikulární čočky
- Samozabarvovací čočky
- Polarizační čočky

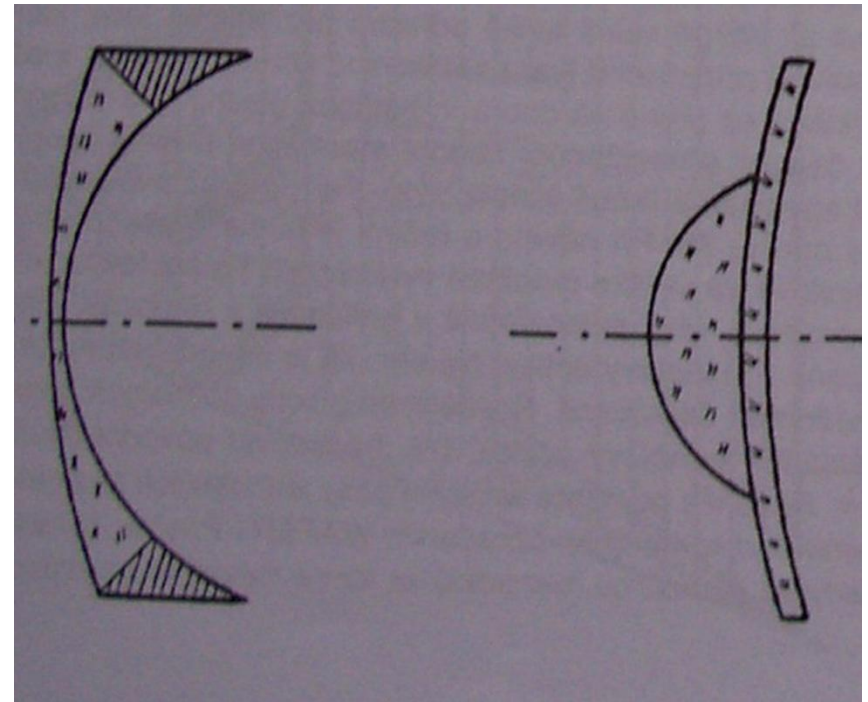
Prizmatické brýlové čočky

- Prizmatický efekt získáme vychýlením středu křivosti R_1 nebo R_2
- Nevýhodou je nárůst tloušťky, hmotnosti a disperze

Lentikulární čočky

- U konvexních čoček (např. afakie) se tmelí silná spojka na opticky neutrální nosné sklo
- U konkávních čoček se tvoří výbrus ze zadní strany čočky
- Použití u čoček nad +/- 8D

Samozabarvovací brýlové čočky

- Minerální – halogenidy stříbra jsou obsaženy v materiálu brýlové čočky
- Transition – aktivní molekuly jsou obsaženy v tenké vrstvě materiálu
- Aktivace molekul pomocí UV světla

Polarizační čočky

- Polariod – spojení CAB s PVA polarizační vrstvou
- Polarizační vrstvu je možné zalisovat i do minerálních čoček
- Spojení CR-39 s polarizačním materiálem
- V současné době se polarizační čočky ve formě výlisků vyrábí samostatně, pak následuje jejich opracování za účelem získání definitivní optické mohutnosti

Kontrolní fáze výroby

- Normy:
 - ČSN EN ISO 8980-1 a ČSN EN ISO 8980-2
 - Základní požadavky pro optické a geometrické vlastnosti brýlových čoček s neopracovaným okrajem
- Tolerance při měření fokometrem
- Geometrická tolerance
- Tolerance tloušťky
- Tolerance víceohniskových segmentů
- Kontrola materiálu a povrchové jakosti

Tolerance hodnot při měření fokometrem

Lámavost v meridiánu s největší absolutní hodnotou	Tolerance lámavosti každého meridiánu	Tolerance cylindrické lámavosti	
		$\geq 0,00$ a $\leq 0,75$	$\geq 0,75$ a $\leq 4,00$
$\geq 0,00$ a $\leq 3,00$	$\pm 0,12$; ($\pm 0,12$)	$\pm 0,09$; ($\pm 0,12$)	$\pm 0,12$; ($\pm 0,18$)
$> 3,00$ a $\leq 6,00$	$\pm 0,12$; ($\pm 0,12$)	$\pm 0,12$; ($\pm 0,12$)	$\pm 0,12$; ($\pm 0,18$)
$> 6,00$ a $\leq 9,00$	$\pm 0,12$; ($\pm 0,18$)	$\pm 0,12$; ($\pm 0,18$)	$\pm 0,18$; ($\pm 0,18$)
$> 9,00$ a $\leq 12,00$	$\pm 0,18$; ($\pm 0,18$)	$\pm 0,12$; ($\pm 0,18$)	$\pm 0,18$; ($\pm 0,18$)
$> 12,00$ a $\leq 20,00$	$\pm 0,25$; ($\pm 0,25$)	$\pm 0,18$; ($\pm 0,18$)	$\pm 0,25$; ($\pm 0,25$)
$> 20,00$	$\pm 0,37$; ($\pm 0,37$)	$\pm 0,25$; ($\pm 0,25$)	$\pm 0,25$; ($\pm 0,25$)

Lámavost cyl. v dioptriích	$\geq 0,50$	$> 0,5$ a $\leq 0,75$	$> 0,75$ a $\leq 1,50$	$> 1,50$
Tolerance směru osy ve stupních	± 7	± 5	± 3	± 2

Geometrická tolerance

- Rozměry čoček mají tyto označení:
 - Rozměry d_n udávané výrobcem
 - Efektivní rozměry d_e , které jsou brány jako skutečné rozměry
 - Užité rozměry d_u , které se týkají využitelné plochy
- Pro kulaté čočky platí:
 $d_u \geq d_n - 2 \text{ mm}$

Tolerance tloušťky

- Efektivní tloušťka se měří ve vztažném bodě kolmo k přední ploše čočky
- Nesmí se lišit od hodnoty stanovené výrobcem o více než $\pm 0,3$ mm

Tolerance víceohniskových segmentů

- Rozměr segmentu se nesmí lišit od udané hodnoty o více než $\pm 0,5$ mm
- V případě páru nesmějí být vzájemné rozdíly větší než $\pm 0,7$ mm

Kontrola materiálové a povrchové jakosti

- V zóně o průměru 30 mm kolem referenčního bodu ani na ploše segmentu nesmí mít čočka žádný vnitřní povrchový kaz, který by rušil vidění
- To samé se také týká referenčního bodu do blízka
- Mimo tyto zóny jsou přípustné drobné izolované vady materiálu
- Při kontrole se čočka prohlíží proti ostrému rozhraní světla a tmy proti černému pozadí bez zvětšovacích pomůcek

Děkuji za pozornost

- Literatura:
 - Najman, L.: Dílenská praxe očního optika, Brno: IDVPZ, 2001
 - Rutrle, M.: Brýlová technika, estetika a přizpůsobování brýlí, Brno IDVPZ, 2001
 - Polášek, J.: Technický sborník oční optiky, Praha: SNTL, 1975